İktisadi Konulara Davranışsal Yaklaşım IV

Editörler
Mehmet Yiğit - Asena Gizem Yiğit

Gazi Kitabevi

κιταβενι

"En İyi Akademi, Bir Kitaplıktır."

İktisadi Konulara Davranışsal Yaklaşım IV

Doç. Dr. Mehmet Yiğit: 0000-0002-3921-9347
Dr. Öğr. Üyesi Asena Gizem Yiğit: 0000-0002-9791-2211

© Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-365-904-2

Baskı • Şubat, Ankara 2025

Dizgi/Mizanpaj • Gazi Kitabevi
Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.
Yayıncı Sertifika No: 44884

Merkez
Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
0.544 225 37 38
0.312 215 14 50
www.gazikitabevi.com.tr
info@gazikitabevi.com.tr

Sosyal
gazikitabevi
gazikitabevi
gazikitabevi

Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti
Sertifika No: 77079

Matbaa
Tevfik İleri Mah. Emek cad. Polat sok. No: 2
Pursaklar Ankara
0312 394 83 94

DAVRANIŞSAL İKTİSAT PERSPEKTİFİNDE 2025-2027 ORTA VADELİ EKONOMİK PROGRAM HEDEFLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TAŞ Hilal[1], BOYACIOĞLU Ebru Zümrüt[2]

1. GİRİŞ

Ülkeler ekonomik sorunlar ile mücadele için stratejik planlar, kalkınma hedeflerini kapsayan çeşitli programlar uygulamaktadır. Türkiye'de 2006 yılında ekonomideki öngörülebilirliği arttırma ve makro ekonomik hedeflere ulaşma amacıyla Orta Vadeli Program uygulaması başlatılmıştır. Bu program hem kamu hem de reel sektör yatırımcılarına belli bir perspektif sunma adına belirli yıllar için programlar geliştirmiştir.

Orta Vadeli Program (OVP), Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından üç yıllık bir dönemi kapsayarak hazırlanan, Türkiye ekonomisinin orta vadede gerçekleştirmeyi hedeflediği makroekonomik politikaları ve stratejileri belirleyen temel bir politika aracıdır. OVP yalnızca ekonomik rakamlar ile değil, bireylerin ve piyasa aktörlerinin karar alma süreçleri üzerindeki etkileriyle de değerlendirilebilmektedir. Bu politikaların başarılı olabilmesi yalnızca teknik olarak doğru olmalarına değil, bireylerin ve piyasa aktörlerinin bu politikalara nasıl tepki verdiğine de bağlı olmaktadır. Bu bağlamda davranışsal iktisat, programın uygulanma sürecinde piyasa aktörlerinin irrasyonel tepkilerini anlamak açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Örneğin, OVP'nin içerik veya uygulanabilirlik konusundaki algılara bağlı olarak belirsizliklere

[1] İktisat Bilim Uzmanı, Trakya Üniversitesi, İktisat ABD, Edirne, hilaltas3607@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0998-0714.
[2] Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, Edirne, ezboyacioglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5514-340X.

yol açabileceği, bireylerin risk algısını ve ekonomik karar alma süreçlerini etkilemesi söz konusudur. Ayrıca, vergi artışları ve kamu harcamalarının kısılması gibi uygulamalar bireylerde kayıptan kaçınma davranışını tetikleyebilmektedir.

2025-2027 dönemini kapsayan OVP; ekonomik büyüme, enflasyonun düşürülmesi, işsizliğin azaltılması, dış ticaret dengesinin iyileştirilmesi ve mali disiplinin sağlanması gibi hedefler etrafında şekillenmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2025-2027 dönemini kapsayan OVP hedeflerini davranışsal iktisat çerçevesinde ele alarak piyasa aktörlerinin program hakkındaki değerlendirmelerini ve bu değerlendirmelerin davranışsal iktisat perspektifinden nasıl yorumlandığını analiz etmektir.

2. DAVRANIŞSAL İKTİSAT

Davranışsal iktisat ile psikolojik unsurların ekonomik analizlerde yer aldığı görülmektedir (Açıkalın, 2022: 312). 20. yüzyılın başlarında psikoloji, iktisat disiplini içinde bağımsız bir alan olarak görülmekteydi ve Neo-Klasik iktisatçılar psikolojiyi ekonomik analizlerden soyutlayarak iktisadı daha çok matematiksel bir çerçeveye oturtmuşlardı (Kamilçelebi, 2019: 14). Bu dönemde davranışsal iktisat, henüz bir alt dal olarak kabul edilmediği halde bazı iktisatçılar psikolojiyi ekonomik modeller üzerinde uygulamaya başlamıştı (Yiğit, 2018: 163).

Davranışsal iktisat, psikoloji ile geleneksel iktisadın birleşimiyle şekillenen bir alandır ve neoklasik iktisat modelindeki 'rasyonel birey' varsayımının ötesine geçerek, bireylerin sınırlı rasyonalite çerçevesinde nasıl kararlar aldığını açıklamayı amaçlamaktadır. Davranış bilimleri ve mikro iktisat ilkeleri ile bireylerin karar alma süreçlerini anlamayı ve açıklamayı hedeflemektedir. Geleneksel iktisada göre daha geniş bir bakış açısı sunarak bireylerin ekonomik kararlarının nasıl şekillendiğini analiz etmeye çalışmaktadır (Diamond ve Vartiainen, 2007: 2).

Davranışsal iktisadın temelini oluşturan eski davranışsal iktisat, bireylerin karar alma süreçlerinde sadece rasyonel düşünceyle hareket etmediklerini, duygusal ve çevresel unsurların da bu süreçte etkili olduğunu savunmaktadır (Sent, 2004: 740). Eski davranışsal iktisatçılardan kabul edilen George Katona (1901-1981), karar alma süreçlerinde psikolojik ve sosyal unsurların önemine vurgu yaparak fiyat algısı, istihdam ile gelir düzeyinin bireyin alışkanlıklarını nasıl etkilediğini incelemiştir (Frey ve

Benz, 2002: 11). Bu çalışmalar sonucunda, enflasyonla mücadelede beklentiler ve davranışsal faktörlerin dikkate alınarak mali politikalar oluşturulmasının hem önemli hem de gerekli olduğunu vurgulamıştır (Katona, 1947: 459).

Yeni davranışsal iktisat ise eski davranışsal iktisadın mirasını devralarak bireylerin ekonomik karar alma süreçlerini daha geniş bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ayrım, yöntem ve yaklaşım farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Eski davranışsal iktisat daha çok psikolojik ve sosyal faktörlere odaklanırken, yeni davranışsal iktisat, bireylerin karar alma süreçlerini kültürel, sosyal, duygusal ve psikolojik unsurların bir kombinasyonu üzerinden ele alır. Ayrıca, yeni davranışsal iktisat, klasik iktisadın varsayımlarını sorgulamakta ve bireylerin tamamen rasyonel olmadığı gerçeğinden hareketle karar alma süreçlerini daha gerçekçi bir şekilde modellemektedir. Bu yaklaşımla, bireylerin ekonomik davranışlarını daha iyi anlamayı ve açıklamayı hedeflemektedir (Aktan ve Yavuzaslan, 2020: 107).

Deneyimler, psikolojik tutumlar, çevresel etkiler, duygusal tepkiler ve algılar bireylerin kararlarını şekillendiren unsurlar arasındadır. Bireylerin karar verme sürecinde iki temel dürtü ortaya çıkmaktadır: İlki duygusal ihtiyaçlar ve istekler, ikincisi ise karar verirken ortaya çıkan bilişsel önyargılar ve yanılgılardır (Kahneman ve Tversky, 1974: 1124).

Davranışsal iktisatta bireylerin nasıl karar aldığını açıklayan çeşitli mekanizmalar bulunmaktadır. Bu mekanizmalar, bireylerin kararlarının yalnızca rasyonellik çerçevesinde değil psikolojik, duygusal ve çevresel faktörlerle şekillendiğini göstermektedir (Sent, 2004: 740). İlk olarak klasik iktisadın varsaydığı "rasyonel birey" modeli ele alınmaktadır. Rasyonellik, iktisadi analizlerde en temel varsayımlardan biridir. Rasyonalite, bireylerin karar alırken ve seçim yaparken hangi faktörleri göz önünde bulundurduklarını ifade etmektedir. Belli bir düzen doğrultusunda hareket eden bireyler rasyonel olarak değerlendirilirken, bu düzenin dışına çıkanlar irrasyonel olarak nitelendirilmektedir. Davranışsal iktisat, bireylerin karar alma süreçlerinde her zaman tam rasyonel hareket etmediklerini, sınırlı rasyonellik çerçevesinde davrandıklarını savunur. Sınırlı rasyonellik, bireylerin tam bilgiye sahip olmaması, kaynak ve zaman kısıtı, belirsizlik ve bilişsel kapasitelerinin sınırlı olması gibi sebeplerle en optimal kararı veremediklerini, ancak yeterli olduğunu düşündükleri bir karara yöneldiklerini ifade etmektedir (Kırmızıaltın, 2017: 7-16; Simon, 1955).

Kayıptan kaçınma davranışı karar alma sürecinde önemli bir davranışsal mekanizmadır. Bireyler, kayıpları kazançlardan daha ağır hisseder ve bir malı ya da hizmeti kaybettiğinde hissettiği mutsuzluk, o mal veya hizmete sahip olduğunda yaşadığı mutluluktan daha yoğun olması sebebi ile riskten kaçınma eğilimi gösterebilirler (Mola, 2020: 28). Adam Smith, insan davranışlarını ve tutumlarını inceleyerek bu konuyu ele almıştır (Smith, 1759: 15-16). Smith insan davranışlarının duygusal boyutlarını ele almıştır; bu yaklaşım daha sonra Kahneman ve Tversky'nin beklenti teorisi için bir ilham kaynağı olmuştur. Bu bağlamda 1979 yılında ortaya attıkları beklenti teorisinde "kayıptan kaçınma" kavramını geliştirmişlerdir (Rehman, 2018: 46). Bu teori, bireylerin kazanç ve kayıplara karşı tutumlarını açıklamış ve Smith'in görüşlerini destekler nitelikte sonuçlar sunmuştur (Solak, 2019: 33).

Beklenti teorisi, yalnızca matematiksel işlemlerle sınırlı kalmayıp bilişsel (kognitif) yöntemleri de içermekte ve bu yönüyle beklenen fayda teorisine bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda bireylerin riskli kararları nasıl aldıklarını açıklamaktadır. Klasik iktisadın 'beklenen fayda' teorisinden farklı olarak bireyler, kararlarını kazanç ve kayıpları referans noktalarına göre farklı değerlendirerek verirler (Can Kamber, 2018: 185). Referans noktası, bireylerin mevcut durumlarına veya beklentilerine göre belirledikleri, kazanç ve kaybı ölçen bir kıstas olup, bireylerin bu noktalar üzerinden yapılan değerlendirmelere dayalı olarak risk alma eğilimleri değişir. (Levy ve Levy, 2002: 1334).

Sürü davranışı, bireylerin belirsizlik dönemlerinde kendi bilgilerine güvenmek yerine çoğunluğun hareketlerine uyum sağlama eğiliminde olmalarını ifade eden bir mekanizmadır. Bu davranış, bireylerin kendi kararlarını almak yerine, grup davranışlarını izleyerek daha güvenli bir yol izlemeyi tercih etmeleriyle karakterizedir, Sürü psikolojisi, bireylerin topluluk içindeki davranışlarıyla etkileşim halinde olduklarında, rasyonel kararlar almaktan ziyade, çoğunluğun izlediği yolu takip etme eğilimlerini vurgular (Başarır, 2021: 129). Diğer bir önemli mekanizma ise zihinsel muhasebe olup, bireylerin mali kararlarını alırken kaynaklarını farklı kategorilere ayırması durumudur. Thaler (1999), zihinsel muhasebe kavramını bireylerin ve hanehalkının ekonomik karar alma süreçlerinde yaptıkları bilişsel ve duygusal hataları, çeşitli zihinsel hesaplamalar aracılığıyla kategorize ettikleri bir mekanizma olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, bireylerin verdikleri her karar ve gerçekleştirdikleri her eylem zihinde farklı bölümlerde işlenmektedir. Ekonomik kararların

değerlendirilmesi sürecinde bireyler, bu zihinsel muhasebe süreçlerinden yararlanarak kararlarının sonuçlarını farklı şekillerde algılamaktadırlar (Sefil ve Çilingiroğlu, 2011: 256).

Statüko önyargısı, bireylerin mevcut durumlarını sürdürme eğilimini ifade eder; bu durum, daha iyi seçenekler bulunmasına rağmen bireylerin değişimden kaçınmasını teşvik edebilir (Özen, 2018: 84). Psikolojik temelleri, bireyin kendi egosunu koruma ve tatmin etme isteğine dayanır. Bu önyargı, bireylerin mevcut durumu destekleyen alternatiflere yönelme eğiliminde olmalarına neden olur. Örneğin, 19. yüzyılda "atsız arabalar" olarak tanıtılan ilk otomobiller, faytonlara benzer özellikler taşımalarına rağmen bireyler tarafından statüko önyargısı nedeniyle kabul görmekte zorlanmıştır. Bu durum, bireylerin var olan koşulları devam ettirme isteğinin bazen yanlış kararlar almalarına yol açabileceğini göstermektedir (Hammond, Keeney ve Raiffa, 2006: 6).

Sürü psikolojisi, kayıptan kaçınma, zihinsel muhasebe ve statüko önyargısı gibi önyargılar, bireylerin ekonomik karar alma süreçlerini etkileyen önemli psikolojik faktörlerdir. Bu önyargılar, bireylerin rasyonel davranışlardan sapmalarına yol açarak ekonomik sistemdeki davranışların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle bu kavramlar, Orta Vadeli Program (OVP) gibi makroekonomik stratejik planların bireyler ve piyasalar üzerindeki etkilerini anlamada kritik rol oynayabilir. OVP'nin uygulanması ve hedeflerinin değerlendirilmesinde, psikolojik önyargıların etkilerinin nasıl şekillendiği ve bireylerin karar alma süreçlerindeki olası sapmaların nasıl ortaya çıkabileceği gibi soruların dikkate alınması önem arz etmektedir. Bu tartışmaya geçmeden önce, OVP'nin hedef ve politikalarının kapsamı ele alınmıştır.

3. ORTA VADELİ PROGRAM (OVP) NEDİR?

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, büyüme, işsizlik, enflasyon ya da deflasyon, bütçe açığı veya fazlası gibi temel ekonomik sorunlarla başa çıkmak zorundadır. Bu sorunlarla mücadele ederken devletler, stratejik planlar hazırlayarak bu planları belirli periyotlarla gözden geçirmekte ve gerektiğinde güncellemeler yapmaktadır. Orta vadeli programlar, çok yıllı bütçelerin bir parçası olarak oluşturulmakta ve temel olarak ekonomik öngörülebilirliği amaçlamaktadır (Başkent, 2019: 1).

Orta Vadeli Program (OVP), 2006 yılından itibaren (Erdinç, 2015: 45) Türkiye'de hükümetin ekonomik hedeflerini, makroekonomik dengelerini ve reform önceliklerini içeren bir belge olarak düzenli şekilde yayımlanmaya başlamıştır. Bu program, bütçe hazırlık sürecinde mali disiplini desteklemek, ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve öngörülebilirliği artırmak amacıyla önemli bir rehber niteliği taşır.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından her yıl üç yıllık bir vizyonla hazırlanan OVP, Cumhurbaşkanlığı onayı ile yürürlüğe konulmaktadır. Bu program, makroekonomik politikalar, ilkeler, hedefler ve göstergelerle birlikte ekonomik temel büyüklükleri, gelir-gider dengesi, borçlanma durumu ve kamu idarelerinin bütçe teklif sınırlarını içermektedir. OVP, merkezi yönetimin bütçe hazırlama sürecine rehberlik eden ve stratejik yönelimler belirleyen temel bir politika belgesidir.

OVP'nin temel amacı, küresel, bölgesel ve ulusal ekonomik gelişmeleri göz önünde bulundurarak ekonomik ve sosyal politikaları daha da sağlamlaştırmaktır. Özellikle makroekonomik hedeflere ulaşmayı, orta vadede fiyat istikrarını sağlamayı, mali disiplini korumayı, Ar-Ge ve inovasyon kapasitelerini artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca yeşil ve dijital dönüşümü desteklemek, işgücü piyasasını daha dinamik hale getirmek, beşeri sermayeyi güçlendirmek, yatırım olanaklarını arttırmak ve ekonomide kayıt dışılığı azaltmayı öncelikli hale getirmektedir.

2025-2027 dönemi için hazırlanan OVP'nin öncelikleri kamu kurumlarının bütçelerini hazırlamasında, yasal ve idari düzenlemelerin hayata geçirilmesinde, karar alma ve uygulama süreçlerinde belirleyici olmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024: 1).

Tablo 1, 2006-2026 yılları arasında Orta Vadeli Programlarda belirlenen enflasyon ve büyüme hedeflerinin, gerçekleşen oranlarla karşılaştırılmasını içermektedir.

Tablo 1: 2006-2024 Yılları Arasında Türkiye'nin Enflasyon ve Büyüme Hedefleri ile Gerçekleşen Değerlerin Karşılaştırılması

Yayınlanan OVP Tarihleri	Yıl	Enflasyon Hedefi (%)	Gerçekleşen Enflasyon (%)	Büyüme (Reel GSYH) Hedefi (%)	Gerçekleşen Büyüme (Reel GSYH) (%)
2006-2008	**2006**	5	9,7	5	6,9
2007-2009	**2007**	4	8,4	7	5
2008-2010	**2008**	4	10,1	5,6	0,8
2009-2011	**2009**	7,5	6,5	5,5	-4,8
2010-2012	**2010**	6,5	6,4	3,5-5	8,4
2011-2013	**2011**	5,5	10,4	4,5-5,5	11,2
2012-2014	**2012**	5	6,2	4-5	4,8
2013-2015	**2013**	5	7,4	4-5	8,5
2014-2016	**2014**	5	8,2	4-5	4,9
2015-2017	**2015**	5	8,8	4-5	6,1
2016-2018	**2016**	5	8,5	4,5-5	3,3
2017-2019	**2017**	5	11,92	4,4-5	7,5
2018-2020	**2018**	5	20,30	5,5	3
2019-2021	**2019**	5	11,84	7,4-6,2	0,8
2020-2022	**2020**	5	14,60	5	1,9
2021-2023	**2021**	5	36,08	5,8	11,4
2022-2024	**2022**	5	64,27	5,3	5,5
2023-2025	**2023**	5	64,77	5,3	5,1
2024-2026	**2024**	5	-	4,5	3

Kaynak: TCMB. “Enflasyon Hedefleri”: (Erişim Tarihi: 29.11.2024),
T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. “Orta Vadeli Programlar”: (Erişim Tarihi: 30.11.2024).
International Monetary Fund (IMF). “Board Discussions on Republic of Turkiye”: (Erişim Tarihi: 29.11.2024)

Tablo 1 verileri OVP hedeflerinin başarı düzeyini analiz etmeyi amaçlamakta, özellikle büyüme ve enflasyon hedefleri ile gerçekleşme düzeyleri arasındaki fark programın sonuçlarının değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. 2006-2026 yılları arasında Orta Vadeli Programlarında belirlenen enflasyon ve büyüme hedeflerinin, gerçekleşen oranlarla büyük ölçüde uyuşmadığı ve örtüşmediği görülmektedir. Özellikle enflasyon hedeflerinde sapmalar ciddi boyutlara ulaşmış, büyüme hedeflerinde ise dalgalı bir seyir izlenmiştir. Bu durum, ekonomik hedeflerin uygulanabilirliğini sınırlayan faktörlerin daha detaylı ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çünkü Türkiye'nin OVP hedeflerini etkileyen dış hem iç hem dış dinamikler söz konusudur. Örneğin küresel ekonomide yaşanan gelişmeler, pandemi sonrası toparlanma süreci, enerji krizleri ve yüksek enflasyon gibi makro ekonomik unsurlar önemli faktörlerdir.

3.1. 2025-2027 Makroekonomik Hedefler ve Politikalar

2025-2027 Makroekonomik Hedefler ve Politikalar başlığı altında, ekonomik istikrarın güçlendirilmesi, sürdürülebilir büyümenin sağlanması ve enflasyonla mücadelenin kararlılıkla sürdürülmesi amaçlanmakta, bu doğrultuda belirlenen stratejik öncelikler ve politika adımları ele alınmaktadır.

2025-2027 dönemine ilişkin Orta Vadeli Program (OVP) çerçevesinde Türkiye ekonomisi için büyüme hedefleri kademeli bir artış göstermektedir. Buna göre, 2024 yılı için büyüme hedefi %3,5 olarak belirlenmiş olup, bu oran 2025 yılında %4'e, 2026 yılında %4,5'e ve 2027 yılında %5'e yükselmesi öngörülmüştür. Program sürecinde, büyüme oranı potansiyel seviyesini aşmayacak şekilde planlanmış ve bu durum dezenflasyon sürecine katkı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde verimlilik artışı hedeflenmekte, yapısal reformlar ve yenilikçi yatırımlarla büyümenin kalitesi artırılacaktır. Özel sektör yatırımları desteklenecek, kamu altyapı harcamaları etkinleştirilecek ve yenilebilir enerji ile dijital dönüşüme öncelik verilecektir. Beşeri sermayenin geliştirilmesi, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun eğitim ve istihdam politikaları ile desteklenecektir.

Enflasyonla mücadele, programın önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, 2024 yılı için enflasyon hedefi, bir önceki OVP'de öngörülen %33 seviyesinden %41,5'e yükseltilmiştir. Benzer şekilde, 2025 yılı enflasyon hedefi %15,2'den %17,5'e, 2026 yılı hedefi ise %8,5'ten %9,7'ye revize edilmiştir. 2027 yılı için ise enflasyon hedefi %7 olarak belirlenmiştir. Yapılan bu güncellemeler, ekonomik dinamikler ve mevcut makroekonomik koşullar doğrultusunda şekillendirilmiştir.

Program dönemi boyunca sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi için enflasyonun kademeli olarak tek haneli seviyelere indirilmesi, yapısal reformlarla desteklenen verimlilik artışı ile üretim ve istihdamın arttırılması hedeflenmektedir. Bu süreçte, talep koşullarının enflasyonu azaltıcı etkisi bulunması sağlanırken, arz yönlü büyüme dinamiklerinin güçlendirilmesi önceliklendirilmektedir. Enflasyonla mücadele kapsamında, para, maliye ve gelirler politikalarının birbirlerini tamamlayıcı şekilde ve kararlı bir biçimde uygulanmasına devam edilecektir.

İstihdam hedefleri doğrultusunda, iş gücü reformları ve beceri uyumu üzerine odaklanılmıştır. Enflasyonu azaltmayı amaçlayan sıkı politikalarla uyumlu bir şekilde, kademeli ve sürdürülebilir bir büyüme hedeflenmektedir. 2027 yılında işsizlik oranının %8,8'e gerilemesi ve istihdamın yıllık ortalama 758 bin kişi artış göstermesi öngörülmektedir.

Haziran 2024'te başlayan dezenflasyon süreci ile enflasyonun tek haneli seviyelere indirilmesi ve bu seviyelerde istikrar sağlanması hedeflenmektedir. Enflasyonla mücadele kapsamında finansal istikrarın güçlendirilmesi, enflasyon ataletinin sonlandırılması ve enflasyona karşı etkili önlemler alınması planlanmaktadır.

Finansal istikrarın güçlendirilmesi de programın odak noktalarından biridir. Sermaye piyasalarının geliştirilmesi, finansmana erişimin kolaylaştırılması ve tasarruf oranlarının artırılması sağlanarak finansal istikrar güçlendirilecektir. Bununla birlikte, yeşil ve dijital dönüşümü destekleyici sürdürülebilir finansal araçlarla finansal yapının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Kamu maliyesi alanında ise deprem gibi olağanüstü durumlara yönelik harcamalar yapılırken, mali disiplini sürdürmek ve güçlendirmek temel hedef olarak belirlenmiştir. Maliye ve gelir politikaları, para politikasını destekleyecek şekilde kararlılıkla uygulanacak ve bu politikalarla bütçe dengesinin iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Son olarak, iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi için şeffaf, kurala dayalı kamu politikaları geliştirilecek, öngörülebilirlik artırılacak ve bu sayede büyüme ile istihdam desteklenecektir. Bu adımlar, Türkiye'nin ekonomik geleceğini güçlendirecek ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecektir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024: 26-65).

4. ARAŞTIRMA TASARIMI VE ANALİZ BULGULARI

Bu araştırmada, 2025-2027 Orta Vadeli Program'a (OVP) ilişkin piyasa aktörlerinin değerlendirmeleri incelenmiştir. Veri toplama sürecinde YouTube platformunda yer alan toplam 12 video analiz edilmiştir. Bu videolarda, OVP'ye yönelik ekonomik yorumlar yapan ekonomistler, finans analistleri ve yatırım danışmanları gibi piyasa aktörlerinin değerlendirmeleri yer almaktadır. Videoların seçiminde, program hedeflerine ilişkin farklı bakış açıları sunan içerikler tercih edilmiştir.

Verilerin analizi, MAXQDA yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Videolardan elde edilen bilgiler, tematik bir çerçevede ele alınmış ve tek bir tema altında birleştirilmiştir. Bu temaya bağlı olarak alt kodlar oluşturulmuş ve kodların sıklıkları ile birbirleriyle olan ilişkileri analiz edilmiştir. MAXQDA yazılımının sunduğu görsel araçlar, bu ilişkilerin daha net bir şekilde ortaya konulmasına yardımcı olmuştur.

Şekil 1: OVP Hedeflerine İlişkin Görüşlere Ait Alt Kod İstatistikleri

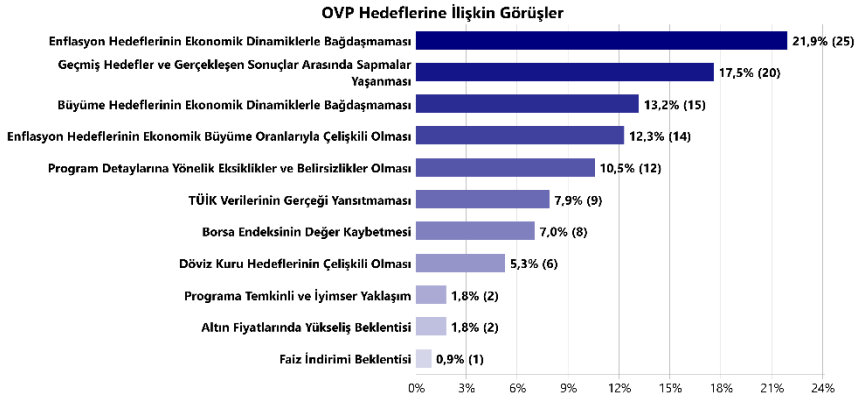

Araştırmaya dahil edilen piyasa aktörlerinin OVP hedeflerine ilişkin görüşlerine göre alt kodların istatistiği dağılımı Şekil 1'de yer verilmiştir. Buna göre piyasa aktörleri yoğun olarak enflasyon hedeflerinin ekonomik dinamiklerle bağdaşmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Enflasyon Hedeflerinin Ekonomik Dinamikler ile Bağdaşmaması (%21,9), OVP'ye yönelik en sık dile getirilen eleştiri olmuştur. Bu durum, ekonomik politikaların gerçek piyasa koşullarıyla uyumsuz olduğuna dair genel bir kaygıyı yansıtmaktadır. Ekonomik dinamiklerle örtüşmeyen enflasyon hedefleri, bireylerde bir güven eksikliği ve belirsizlik yaratabilir. Bu durum davranışsal iktisat literatüründe risk algısı ve belirsizlik kavramıyla

açıklanabilir. Davranışsal iktisada göre, bireyler riskli durumlarla karşılaştıklarında genellikle daha temkinli davranabilir ve belirsizlik ortamında kısa vadeli, güvenli kararlara yönelme eğiliminde olabilirler. Örneğin, ekonomik kriz dönemlerinde bireylerin risk algısındaki artış, harcamalarını kısarak tasarruf eğilimlerini artırabilir. Bunun sonucunda, uzun vadeli yatırım kararları ertelenirken, mevcut finansal kaynaklarını güvence altına almak için düşük riskli enstrümanlara yönelme gözlemlenebilir. Aynı şekilde, belirsiz bir piyasa ortamında, bireylerin yeni ürünleri deneme isteği azalabilir ve daha önce alışık oldukları güvenli tüketim alışkanlıklarına geri döndükleri görülebilir.

Geçmiş Hedefler ve Gerçekleşen Sonuçlar Arasındaki Sapmalar Yaşanması (%17,5), planlamadaki tutarlılık ve gerçekçilik eksikliğine dikkat çekmektedir. Bireylerin geçmişte yaşadığı ekonomik kayıplar, OVP hedeflerine olan güvenlerini doğrudan etkileyebilir. Eğer bireyler, geçmiş hedeflerin tutturulamadığını deneyimlemiş ya da buna tanık olmuşlarsa, gelecekte benzer bir hayal kırıklığı yaşamamak adına daha temkinli ve düşük riskli ekonomik davranışlar sergileyebilirler. Örneğin, harcamalarını kısarak tasarruf eğiliminde artış gösterebilirler ya da belirsizlik ortamında yatırım kararlarını erteleyebilirler. Bu durum, bireylerin ekonomik faaliyetlerde riskten kaçınma güdüsüyle hareket ettiklerini ve geçmiş deneyimlerin gelecekteki kararlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Büyüme Hedeflerinin Ekonomik Dinamiklerle Bağdaşmaması (%13,2), ekonomik büyüme hedefinin realite ile uyumsuz olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum davranışsal iktisat literatüründe kayıptan kaçınma kavramı ile ilişkilendirilebilir. Büyüme hedefinin ekonomik koşullarla bağdaşmadığını düşünen firmalar, mevcut durumlarını korumak için yeni projelere girişmek yerine mevcut operasyonlarını sürdürmeyi tercih etmesi sonucu ekonomide yenilik ve üretkenlik artışı yavaşlayabilir.

Enflasyon Hedeflerinin Ekonomik Büyüme Oranlarıyla Çelişkili Olması (%12,3), bulgusu makro ekonomik politikaların birbiri ile çeliştiği şeklinde değerlendirilebilir. Enflasyonu kontrol altına almak için uygulanan sıkı para politikaları, faiz oranlarını yükseltebilmekte, bu da bireylerin ve firmaların harcama ve yatırım kararlarını etkileyebilmektedir. Bireyler, yüksek faiz oranları ve düşük tüketim nedeniyle gelecekteki ekonomik belirsizliklere karşı daha temkinli davranmaya eğilimli olabilirler. Ayrıca, zihinsel muhasebe ve anlık fayda arayışı gibi psikolojik süreçler, bireylerin uzun vadeli büyüme yerine kısa vadeli güvenlik arayışını tetikleyebilir. Sonuç olarak, enflasyonun düşürülmesi için alınan önlemler, bireylerin ekonomik

faaliyetlerdeki temkinli davranışlarını artırarak, kısa vadede ekonomik büyümeyi sınırlayabilir.

Program Detaylarına Yönelik Eksiklikler ve Belirsizlikler Olması (%10,5) ifadesi, OVP'nin içerdiği belirsizliklerin kamuoyunda bir risk algısı yarattığını göstermektedir. Detayların yetersiz olması, ekonomik aktörlerin hedeflere güvenmesini zorlaştırabilir. Ekonomik birimler riskli yatırımlardan kaçınarak tasarruflarını artırma veya tüketimi erteleme gibi ekonomik kararlar alma eğiliminde olabilirler. Hane halkları, gelecekteki olası gelir kayıplarından endişe ederek lüks veya gereksiz harcamalardan kaçınarak konut veya otomobil gibi büyük harcamaları erteleme eğilimine girebilir.

Şekil 2: Toplumsal Etkilere İlişkin Görüşler Kategorisine Ait Alt Kod İstatistikleri

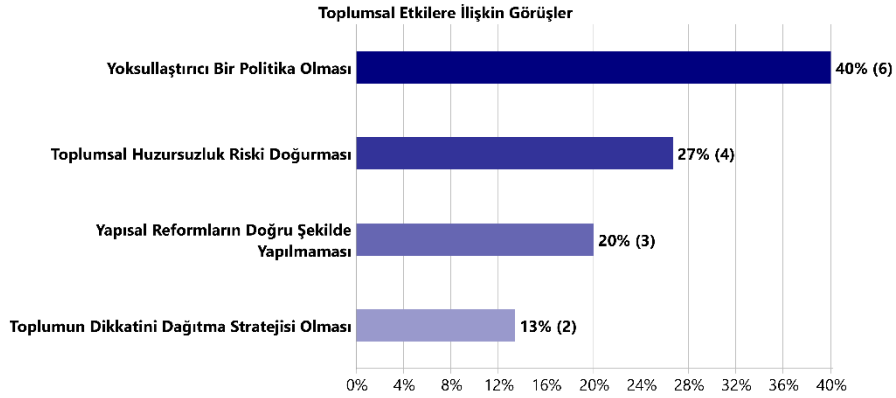

Çalışmada yer alan piyasa aktörlerinin OVP'nin toplumsal etkilerine ilişkin görüşlerine göre alt kodların istatistiksel dağılımı, Şekil 2'de gösterilmiştir. Buna göre piyasa aktörleri yoğun olarak OVP'nin yoksullaştırıcı bir politika olması ile ilgili görüş bildirmiştir.

Yoksullaştırıcı Bir Politika Olması (40%), OVP'nin bireyler üzerindeki en büyük algısal etkisinin ekonomik refah kaybı olacağına işaret etmektedir. OVP'de yer alan kemer sıkma politikaları, bütçe disiplinine dayalı reformlar ve vergi artışları, toplumda yoksullaştırıcı bir etkisi olabileceği algısını doğurmaktadır. Bu durum, bireylerin harcamalarını kısarak tasarrufa yönelmesine ve toplam talepte düşüşe neden olmaktadır. Kayıptan kaçınma ilkesi doğrultusunda bireyler, mevcut gelirlerini korumaya odaklanarak riskli yatırımlardan kaçınmaktadır. Yoksullaştırıcı algı, özellikle düşük ve orta gelir gruplarını etkileyerek ekonomik eşitsizliği artırabilir, buna ilaveten toplumsal huzursuzlukla birlikte OVP'nin başarıya ulaşmasını zorlaştırabilir.

Toplumsal Huzursuzluk Riski Doğurması (27%), OVP'nin içeriğinde öngörülen yapısal reformların, toplumsal dengeyi nasıl sağlayacağı konusunda net bir çerçevenin olmaması, toplumda huzursuzluk algısını tetikleyici olabilir. Özellikle yüksek enflasyon, gelir dağılımını eşitsizliği ve işsizlik gibi makroekonomik sorunların çözümüne yönelik net bir plan olmaması, toplumun bu riskleri yüksek görmesine neden olmaktadır. Belirsizlik algısı, bireylerin rasyonel kararlar almasını engelleyerek sürü davranışlarını tetikleyebilmekte; bireyler ekonomik kriz beklentisiyle döviz ve altın gibi güvenli limanlara yönelerek piyasalarda spekülatif hareketlere yönelebilmektedir. Yatırım kararlarında bireylerin kendi analizlerine dayalı hareket etmek yerine, piyasadaki genel eğilimlere göre davranmaları sürü davranışına örnek teşkil edebilir.

Yapısal Reformların Doğru Şekilde Yapılmaması (20%), OVP'de yapısal reformların detaylarının yetersiz veya somut önlemlerin eksik olması şeklinde değerlendirilebilir. Toplumda reformların etkinliğine dair bir güven kaybına yol açma riskini işaret etmektedir. Statükoyu koruma eğilimi, bireylerin bu reformların başarısız olacağı yönündeki algısıyla birleştiğinde, ekonomik kararlarda bir atalet durumu oluşabilir. Bireylerin, geleceğe dair belirsizlik nedeniyle harcama ve yatırım kararlarını sürekli erteleme davranışları sergilemesi söz konusu olmaktadır

Toplumun Dikkatini Dağıtma Stratejisi Olması (13%), toplumun bir kısmının OVP'yi ekonomik sorunların çözümünden ziyade, gündem değişikliği yaratma çabası olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu algı, programın detaylı açıklanmaması ve reformların uygulanabilirliğine dair belirsizliklerden kaynaklanabilir. Ekonomik sorunlara dair şüpheci olan bireyler, OVP'yi çözüm arayışından ziyade hükümetin başarısızlıklarını örtbas etmek için tasarlanmış bir araç olarak görebilir. Bu algı, bireyleri belirsizlikten kaçınma davranışına sevk ederek tasarruflarını döviz veya altın gibi güvenli limanlara yönlendirebilir. Belirsizlik algısı nedeniyle bireyler, ekonomik politikalara yönelik güvenlerini yitirerek irrasyonel kararlara yönelebilirler. Örneğin, programın ekonomik faydalarını göremeyen bireyler, kaynaklarını uzun vadeli yatırımlar yerine kısa vadeli spekülatif alanlara yönlenebilir.

Şekil 3: Kod Haritası

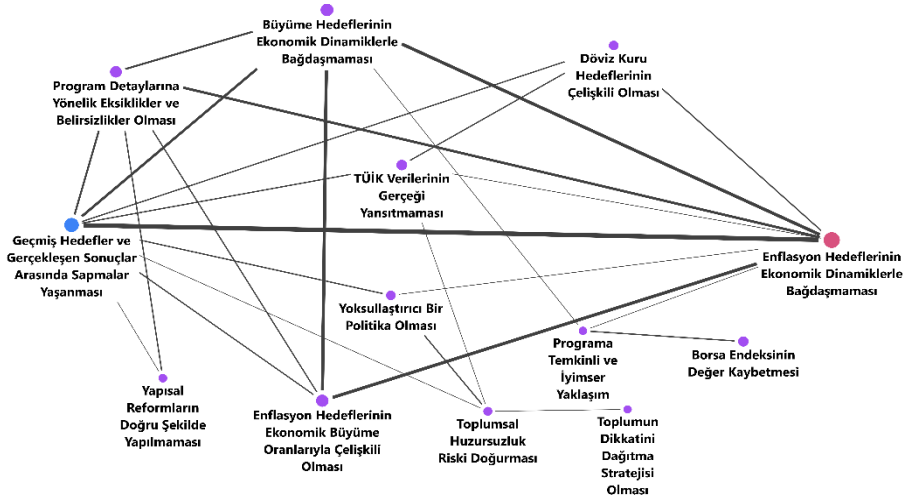

Kod haritası, kodlar arasındaki ilişkileri ve hangi kodların sıklıkla birlikte belirtildiğini açıkça göstermektedir. Haritada yer alan çizgiler, kodlar arasındaki ilişkilerin gücünü temsil etmekte olup, daha geniş ve koyu çizgiler birlikte daha sık bahsedilen kodların bağlantısını yansıtmaktadır. Şekil 3'te görülen Kod Haritası ekonomik aktörlerin OVP'ye dair farklı boyutlarda ifade ettikleri görüşlerin birbirleriyle olan bağlantısını ve önem derecesini ortaya koymaktadır. Buna göre geçmiş hedefler ve gerçekleşen sonuçlar arasında sapmalar yaşanması şeklinde değerlendirme yapan piyasa aktörleri enflasyon hedeflerinin ekonomik büyüme oranlarıyla çelişkili olması, döviz kuru hedeflerinin çelişkili olması, toplumsal huzursuzluk riski doğurması, enflasyon hedeflerinin ekonomik dinamiklerle bağdaşmaması, program detaylarına yönelik eksiklikler ve belirsizlikler olması, TÜİK verilerinin gerçeği yansıtmaması, yapısal reformların doğru şekilde yapılmaması, büyüme hedeflerinin ekonomik dinamiklerle bağdaşmaması ve yoksullaştırıcı bir politika olması gibi değerlendirmelerde de bulunmuşlardır.

5. SONUÇ

Bireylerin ekonomik tercihlerindeki sapmalar, davranışsal iktisadın temel konularından biridir ve bu nedenle Orta Vadeli Program (OVP) gibi ekonomik politikaların bireyler üzerindeki etkisini anlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu araştırmada, 2025-2027 Orta Vadeli Program'a (OVP) yönelik piyasa aktörlerinin değerlendirmeleri analiz edilerek, ekonomik hedefler ile toplumsal etkiler arasındaki bağlar incelenmiştir. Çalışmada

ortaya çıkan bulgular, OVP'nin belirlenen ekonomik hedeflerinin toplumsal algı ve piyasa dinamikleri açısından eleştirel bir perspektifle değerlendirildiğini göstermektedir. Analiz sonucunda öne çıkan ana tema, OVP hedeflerinin toplumsal ve ekonomik dinamiklerle bağdaşma düzeyini sorgulayan bir yapıya sahiptir. Özellikle enflasyon hedeflerinin ekonomik büyüme oranlarıyla ve genel ekonomik dinamiklerle çeliştiğine dair endişeler sıklıkla dile getirilmiştir. Piyasa aktörleri, hedeflerin gerçekçi olup olmadığı konusunda şüphelerini ifade etmiş ve geçmiş dönemlerde belirlenen hedefler ile gerçekleşen sonuçlar arasındaki uyumsuzluklara vurgu yapmıştır. Bu durum, OVP'nin toplumda güvensizlik ve belirsizlik algısı yaratma potansiyeline işaret etmektedir.

Davranışsal iktisat perspektifinden bakıldığında enflasyon hedeflerinin gerçekçi olmadığı algısı, bireyleri bu algıya sahip diğer grupları takip etmeye yöneltebilir. Eğer bir grup birey veya piyasa aktörü, enflasyon hedeflerinin tutturulamayacağına inanarak dövize veya farklı yatırım araçlarına yönelirse, diğer bireyler de bu davranışı taklit edebilir. Bu durum, döviz kurunda ani artışlara ve piyasalarda dalgalanmalara yol açabilir.

Beklenti teorisi, bireylerin klasik iktisadın öngördüğü gibi tamamen rasyonel kararlar almadığını öne sürmektedir. Bunun yerine, karmaşık yapılarla karşılaşıldığında, bu durumları sadeleştirmek için sezgilere dayalı karar verme yollarını tercih ettikleri vurgulanmaktadır (Ertuğrul ve Kılıç, 2023: 153). Çalışmada elde edilen enflasyon hedeflerinin gerçekçi olmadığı algısı, bireylerin sezgisel ve duygusal tepkiler vermesine yol açabilir. Örneğin, bireyler enflasyonun hedeflerden sapacağını düşünerek gereksiz panik alımlar yapabilir ve gıda stoklama gibi davranışlar gözlemlenebilir.

Belirsizlik, kayıptan kaçınma ve irrasyonel karar alma gibi davranışsal iktisat kavramlarının ekonomik aktörlerin yorumlarında öne çıktığı görülmüştür. Örneğin, enflasyon ve büyüme hedeflerinin ekonomik koşullarla yeterince uyumlu olmaması, bireylerde ve piyasa aktörlerinde risk algısını yükselterek toplumsal huzursuzluk riskini artırabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca, programın yeterli detay içermediği ve yapısal reformlara dair eksiklikler taşıdığı yönündeki eleştiriler, karar alma süreçlerini etkileyen belirsizliğin bir diğer boyutunu gözler önüne sermiştir.

Elde edilen bulgular; OVP hedeflerinin piyasa aktörleri tarafından ele alınma biçimi, programın hem toplumsal hem de ekonomik dinamiklerle uyumunun yetersiz olduğu algısını ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, bireylerin ve piyasa aktörlerinin geleceğe yönelik karar alma süreçlerini etkileyerek, programın başarısını doğrudan şekillendirme potansiyeline

sahiptir. Davranışsal iktisat perspektifinden bakıldığında, OVP'nin belirsizlik, irrasyonel beklentiler ve risk algısı gibi unsurları yönetme konusunda daha kapsamlı bir yaklaşım benimsemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Programın başarıya ulaşabilmesi için, ekonomik hedeflerin daha detaylı ve gerçekçi bir şekilde oluşturulması, yapısal reformlarla desteklenmesi ve kamuoyunda güveni artırıcı adımlar atılması kritik önemdedir.

2025-2027 Orta Vadeli Program, Türkiye'nin ekonomik hedeflerine ulaşması için kritik bir yol haritası sunmaktadır. Ancak, bu programın başarıya ulaşabilmesi için ekonomik hedeflerin belirlenmesinde daha dikkatli bir analiz yapılması gerekmektedir. Özellikle enflasyon hedeflerinin, Türkiye'nin mevcut ekonomik durumu ve küresel ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak belirlenmesi, daha gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Programın en önemli zorluklarından biri, geçmişteki hedeflerin büyük ölçüde tutturulamamış olmasıdır. Bu durum, hem ekonomik aktörlerde güven kaybına yol açmıştır. Toplumun ekonomik politikalarla ilgili güvenini yeniden kazanabilmek için, geçmiş başarısızlıkların nedenleri doğru bir şekilde analiz edilip, gelecekte benzer hataların yapılmaması için somut adımlar atılmalıdır. Bu, yalnızca ekonomik istikrarı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda toplumsal huzuru da artıracaktır. Öte yandan yapısal reformların eksikliği, ekonomik büyüme ve kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Yapısal reformların hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi, ekonomik sistemin daha verimli ve sürdürülebilir hale gelmesine yardımcı olabilir. Bu, özellikle iş gücü piyasası, eğitim ve sağlık alanlarında yapılacak reformlarla daha etkin bir şekilde sağlanabilir.

Sonuç olarak, 2025-2027 Orta Vadeli Program'ın başarısı, yalnızca belirlenen ekonomik hedeflerin gerçekçi, somut ve uygulanabilir olmasına bağlı bulunmamaktadır. Aynı zamanda, bu hedeflere ulaşılabilmesi için atılacak adımların kapsamı ve bunların toplum tarafından ne kadar kabul gördüğü de büyük bir öneme sahiptir. Ekonomik hedeflerin sadece teoriye dayalı olmaması, günlük yaşamda karşılaşılan zorluklarla doğrudan ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Örneğin, enflasyon oranının düşürülmesi hedefi, yalnızca fiyat istikrarı sağlamakla kalmamalı, aynı zamanda bireylerin alım gücünü iyileştirmeyi ve tüketici güvenini arttırmayı amaçlamalıdır. Bunun için, daha somut ve ölçeklenebilir araçlar geliştirilmesi önceliklendirilmelidir. Ayrıca, programın sürdürülebilirliğini sağlamak için şeffaflık ve hesap verebilirlik konularının ön planda tutulması da önemlidir.

Orta vadeli program sadece ekonomik büyüme açısından değil, toplumsal dengeyi gözeten bir kalkınma modeli sunması açısından da büyük önem taşımaktadır. Ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi, toplumun farklı kesimlerinin fayda sağlayacağı şekilde tasarlanması ve sosyal adalet, ekonomide fırsat eşitliği gibi unsurların programa entegre edilmesi çalışma önerisi olarak sunulmaktadır.

KAYNAKÇA

Açıkalın, S. (2022). Davranışsal Ekonominin Gelişimi ve Tüketici Davranışına Etkileri. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 307-338.

Aktan, C. C., & Yavuzaslan, K. (2020). Bireylerin İktisadi Karar ve Tercihlerinde Zihinsel, Duygusal ve Psikolojik Faktörlerin Analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 12*(2), 100-120.

Başarır, Y. (2021). Yatırım Kararlarının Alınmasında Sürü Davranışı: Literatür Taraması. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi, 3*(2), 129-141.

Başkent, E. (2019). Türkiye'de Orta Vadeli Planın Temel Ekonomik Göstergeler Bazında Eleştirisi. *Yüksek Lisans Bitirme Projesi*. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

Can Kamber, S. (2018). Davranışsal İktisat ve Rasyonellik Varsayımı: Literatür İncelemesii. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 7*(1), 168-199.

Diamond , P., & Vartiainen, H. (2007). *Behavioral Economics and Its Applications.* New Jersey: Princeton University Press.

Erdinç, Z. (2015). Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadeleye Yönelik İzlenen Politikalar ve Çözüm Önerileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39-52.

Ertuğrul, A., & Kılıç, E. (2023). Bireylerin Finansal Yatırım Kararları ve Toplumsak Hafıza İlişkisi: Davranışsal Karar Yanlılıkları Perspektifinden Değerlendirme. *Ekonomi Bilimleri Dergisi, 16*(2), 144-164.

Frey, B., & Benz, M. (2002). From Imperialism to Inspiration: A Survey of Economics and Psychology. *Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich*, 3-18.

Ghisellini, A. I., & Chang, B. Y. (2018). *Behavioral Economics Moving Forward.* Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Hammond, J. L., Keeney, R. L., & Raiffa, H. (2006). Karar Alma Sürecindeki Gizli Tuzaklar. *Harvard Business Review*, 1-21.

International Monetary Fund. (tarih yok). IMF: https://www.imf.org/en/Countries/TUR (Erişim Tarihi: 3.12.2024).

Kahneman, D., & Tversky, A. (1974). Judgments Under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science, 185*(4157), 1124-1131.

Kamilçelebi, H. (2019). *Davanışsal İktisat.* London: IJOPEC Publication Limited.

Katona, G. (1947). Contribution of Psychological Data to Economic Analysis. *Journal of the American Statistical Association, 42*(239), 449-459.

Kırmızıaltın, E. (2017). *İktisat ve Rasyonelite: K. Marx, W. S. Jevons ve T.B. Veblen'de Rasyonalite, İnsan, Teori.* Ankara: Heretik Yayınları.

Levy, M., & Levy, H. (2002). Prospect Theory: Much Ado About Nothing. *Management Science, 48*(10), 1334-1349.

Mola, H. (2020). Davranışsal İktisat Perspektifinden İktisadi Karar Alma Sürecinde Gizli Tuzaklar ve Dürtmeler. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(1), 20-35.

Mola, H. (2020). Davranışsal İktisat Perspektifinden İktisadi Karar Alma Sürecinde Gizli Tuzaklar ve Dürtmeler. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(1), 20-35.

Özen, Y. (2018). Karar Heuristikleri Bağlamında Optimal Terapi. *Kesit Akademi Dergisi, 4*(16), 83-98.

Rehman, T. U. (2018). *Behavioral Economics: Trends, Perspectives and Challenges.* New York: Nova.

Sefil, S., & Çilingiroğlu, K. H. (2011). Davranışsal Finansın Temelleri: Karar Vermenin Bilişsel ve Duygusal Eğilimleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(19), 247-268.

Sendhil, M., & Thaler, R. H. (2000). *Behavioral Economics.* Cambridge: NBER Working Papers 7948.

Sent, E. M. (2004). Behavioral Economic: How Psychology Made Its (Limited) Way Back Into Economics. *History of Political Economy, 36*(4), 735-760.

Simon, H. (1955). A Behavioral Model of Rational Choice. *The Quarterly Journal of Economics, 69*(1), 99-118.

Smith, A. (1759). *The Theory of Moral Sentiments.* Scotland: Paper Books.

Solak, T. (2019). Davranışsal İktisat ve Bireylerin Karar Verme Sürecinde Ortaya Çıkan Gizli Tuzaklar Üzerine Bir İnceleme. *Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (tarih yok). Orta Vadeli Programlar: https://www.sbb.gov.tr/orta-vadeli-programlar/ adresinden alındı

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). *Orta Vadeli Program (2025-2027).* Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

TCMB. *Enflasyon Hedefleri*. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Fiyat+Istikrari+ve+Enflasyon/Enflasyonun+Hedefleri (Erişim Tarihi: 3.12.2024).

Thaler, R. H. (1980). Toward A Positive Theory of Consumer Choice. *Journal of Economic Behaviour and Orginazation, 1*, 39-60.

Thaler, R. H. (2019). *Akıllı İnsanların Mantıksız Kararları.* (Z. Akın, Çev.) İstanbul: Pegasus Yayıncılık.

Yiğit, A. G. (2018). Davranışsal İktisadın Anlaşılmasına Yönelik Bir Literatür Taraması. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(2), 161-190.